

Анонсування теми

Ви набудете знання про:

- завдання курсу «Материки та океани»;
- основні джерела географічної інформації;
- методи географічних досліджень.

Ви навчитесь:

- порівнювати географічні карти за різними ознаками;
- оцінювати значення для людини географічних знань про материки та океани.

§ 1. Що вивчає географія материків та океанів. Джерела географічної інформації про материки та океани

Пригадайте: 1. Що вивчає географічна наука? 2. Що є спільного в плані місцевості й географічній карті? Чим вони відрізняються? 3. За якими ознаками розрізняють географічні карти?

Значення та завдання курсу. Курс «Материки та океани» — один із найцікавіших курсів шкільної географічної освіти. Розмаїття природи світу, розповіді про подорожі першовідкривачів, загадки сучасних досліджень Землі, особливості життя й побуту населення різних країн — це лише деякі теми, з якими ви ознайомитеся на уроках географії в 7 класі. Подумки ви здійсните захопливі подорожі материками та морями, зануритеся на дно океанів, зазирнете всередину Землі. На вас чекають нові відкриття й дослідження. Пам'ятайте, що майбутнє нашої красуні планети значною мірою залежить від вас. Переконані, що ви зробите все можливе, щоб домівка землян не втратила своєї унікальної чарівності.

Щоб захистити природу нашої планети від небажаних змін, кожен має зрозуміти характер основних природних процесів і явищ, що відбуваються на Землі, адже Земля — єдине місце проживання людства.

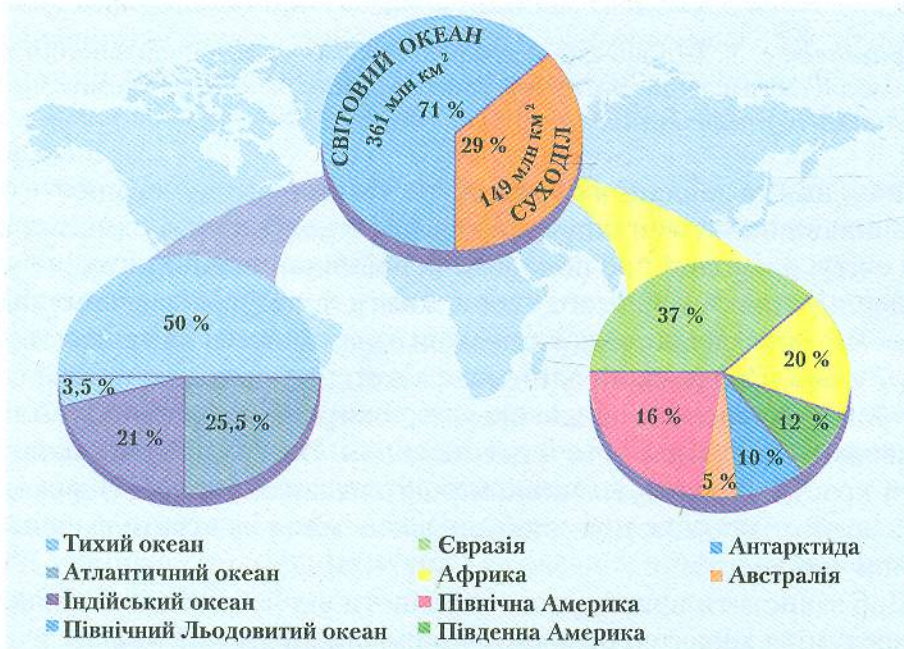
Багато віків люди бездумно вирубували ліси, збільшували видобування корисних копалин, виснажували родючі землі. Така діяльність неминуче призвела до погіршення умов проживання самої людини, адже в природі все взаємопов'язане. Тому надзвичайно важливо розуміти природу й запобігати негативному впливові на її компоненти.

Розподіл на Землі материків та океанів. Площа поверхні земної кулі становить 510 млн км². Більшу її частину — 361 млн км² (71 %) — займає Світовий океан, на суходіл (материки й острови) припадає 149 млн км² (29 %) площі. Отже, океани й материки є найбільшими природними комплексами в межах географічної оболонки нашої планети (мал. 1).

Проаналізуйте кругові діаграми на малюнку 1 і визначте найбільші й найменші океани та материки Землі. Знайдіть на фізичній карті світу (див. форзац 1) усі океани та материки.

Світовий океан — найбільша складова водної оболонки Землі. Він поділяється на чотири океани: Тихий, Атлантичний, Індійський і Північний Льодовитий. Ці океани розділяють суходіл на материки й острови. **Материки (континенти)** — великі ділянки суходолу, які з усіх боків омиваються водою. Існує шість материків: Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Антарктида, Австралія. Біля материків розташовані різні за походженням острови.

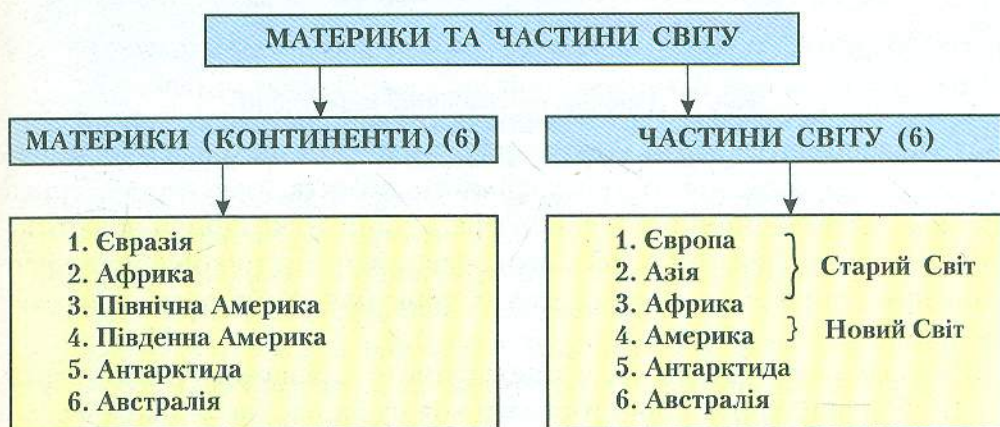
Існує шість материків: Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Антарктида, Австралія. Біля материків розташовані різні за походженням острови.

Мал. 1. Розподіл площі материків і океанів

Материки й частини світу. Крім поділу суходолу Землі на материки, існує умовний поділ на частини світу за часом пізнання європейцями. Так, давньогрецькі вчені розрізняли лише дві частини світу — *Європу* й *Азію*. За часів Римської імперії з'явилася назва третьої частини світу — *Африка*. Оскільки Європа, Азія та Африка відомі європейцям із прадавніх часів, їх називають *Старим Світом*. Південна Америка, відкрита Х. Колумбом наприкінці XV ст., і Північна Америка дістали назву *Новий Світ*. Ще пізніше були відкриті частини світу *Австралія* (XVII ст.) та *Антарктида* (початок XIX ст.). До кожної частини світу входять не тільки материки, а й розташовані біля них острови.

Отже, кількість частин світу дорівнює кількості материків (мал. 2).

Мал. 2. Материки та частини світу

Джерела географічної інформації. Знання про Землю не з'явилися раптово. Їх нагромаджували впродовж тисячоліть у багатьох країнах, починаючи від Шумеру та Єгипту. Особливо розширилися географічні знання після подорожей мореплавців Христофора Колумба та Фернана Магеллана. Дослідники описали природу нових земель, умови життя й заняття населення, склали карти. Це була епоха великих географічних відкриттів.

У наш час накопичилося багато знань про Землю. Опанувати їх може кожен з вас. Для цього не потрібно вирушати в подорож, достатньо використовувати різні джерела (мал. 3, с. 8). У школі основним таким джерелом є підручник. Ще одне важливе джерело географічних знань — карти.

Карти материків і океанів. Разом з відкриттям та освоєнням нових територій створювалися й удосконалювалися географічні карти. Нині неможливо уявити вивчення географії без використання географічних

Мал. 3. Джерела географічної інформації

карт. За допомогою карти можна визначити місцезнаходження на земній поверхні будь-якого географічного об'єкта: океану, материка, гірської системи, рівнини, річки, озера, країни тощо. Якщо навчитися правильно читати карту, з неї можна одержати багато корисної інформації про природу, населення певної території та його господарську діяльність.

Вивчаючи географію, ви працюватимете з різноманітними картами. Щоб правильно використовувати кожну карту, треба знати її особливості.

Карти поділяють на групи залежно від таких ознак: території, яку вони охоплюють; масштабу; змісту та їх призначення.

За **охопленням території** розрізняють карти: *світові*, окремих материків, їх частин, держав.

За **масштабом** карти поділяють на *великомасштабні* (масштаб 1 : 200 000 і більше), *середньомасштабні* (від 1 : 200 000 до 1 : 1 000 000) і *дрібномасштабні* (дрібніші за 1 : 1 000 000). Зі зменшенням масштабу карти зменшується детальність зображення географічних об'єктів. Тому на світових картах земна поверхня зображена узагальнено й має значні відхилення обрисів океанів, материків та островів. На середньомасштабних картах місцевість зображена більш детально. Великомасштабні карти мають ще одну назву — *топографічні*.

З'ясуйте, чи є в атласі для 7 класу середньомасштабні карти.

За **змістом (тематикою)** географічні карти поділяють на загальногеографічні й тематичні. На *загальногеографічних* картах позначають рельєф, води, рослин-